

ВІДГУК

**офіційного опонента Бочарової Олени Анатоліївни,
доктора педагогічних наук, доцента,
професора кафедри загальної та соціальної педагогіки
ВНЗ «Український католицький університет»
про дисертацію Нич Оксани Богданівни
«Сімейне виховання дітей молодшого шкільного віку в українській
діаспорі США (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)»,
представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки**

Сім'я є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і передання культурних цінностей. З перших днів появи дитини на світ сім'я покликана готувати її до життя та практичної діяльності, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власного досвіду поведінки й діяльності. Отже, провідним соціальним інститутом, спроможним належно виконувати таке завдання, є сім'я, на розвитку, життєдіяльності, характері й динаміці функціонування якої позначаються історична епоха та національні особливості кожного народу.

Вивчення тексту дисертації, автореферату та опублікованих за темою дослідження наукових праць засвідчує, що рецензована робота є актуальною для загальної педагогіки та історії педагогіки. Питання сімейного виховання дітей молодшого шкільного віку в українській діаспорі США (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) до сих пір не були предметом спеціального наукового дослідження й не знайшли належного відображення у науково-методичній літературі. Актуальність окресленої проблеми підсилює і той факт, що йдеться про особливості сімейного виховання дітей у діаспорі США (збереження національної ідентичності українців у зарубіжному світі та українські традиційні цінності сімейного виховання).

Таким чином, подане в дослідженні обґрунтування актуальності обраної проблематики переконливе і не викликає заперечень. Виконана робота відзначається новизною розв'язання науково-педагогічних завдань щодо аналізу проблеми сімейного виховання дітей молодшого шкільного віку в українській

діаспорі США на основі історіографічних та джерелознавчих матеріалів. Вагомим є теоретичний і практичний доробок автора у вітчизняну порівняльну педагогіку, важливу складову якої становить вивчення і узагальнення зарубіжного досвіду в галузі педагогічної освіти.

Об'єкт і предмет представленого дослідження, як і взагалі весь науково-понятійний апарат, повністю узгоджені між собою, чітко визначені й переконливо обґрунтовані. Коректно сформульовані мета й завдання наукового пошуку, котрі послідовно вирішуються у процесі розкриття теоретичних й практичних аспектів змісту роботи.

Дисертаційна робота має безперечну наукову новизну, оскільки в ній вперше розтягнуто питання сімейного виховання дітей молодшого шкільного віку в українській діаспорі США (друга половина ХХ – початок ХХІ століття), яке до цього часу не було предметом спеціального вивчення.

Джерельна база дослідження відрізняється чисельністю й різноманітністю. Вона налічує 245 джерел і включає монографії, дисертації статті, часописи другої половини ХХ – початку ХХІ ст.: «Українська діаспора» (Київ – Чикаго); «Рідна школа» (США); «Ми і наші діти» (Торонто – Нью-Йорк); «Українознавство» (Київ); «Де наші діти» (Філадельфія).

Слушною і доцільною є структура дисертації, яка складається з трьох розділів, кожний з яких виконує конкретну смислову функцію, що забезпечує їх єдність і взаємообумовленість.

Про глибоке розуміння дисертантки проблеми дослідження, усвідомлення його логіки свідчить проведений нею і представлений на сторінках роботи всебічний аналіз відповідних нормативно-правових документів, малодосліджених праць педагогів-емігрантів: І. Гончаренко, Н. Віховської, Е. Жарського, Я. Зозулі, В. Мацьків, І. Медухи, П. Мельничука, Б. Романенчука, М. Сидор Чарторійського, Л. Шанковського.

До того ж до наукового обігу української порівняльної педагогіки введено значну кількість невідомих і маловідомих документів, історичних фактів, пов'язаних із становленням і формуванням сучасної української закордонної громади.

Такий склад використаних наукових і науково-методичних праць дали можливість Оксані Богданівни чітко визначитися із тлумаченням багатоаспектних понять: «діаспора», «українська діаспора», «цінності», «педагогічні цінності».

Наведені здобувачкою глибокі концептуальні висновки та узагальнення продемонстрували високий рівень її наукового мислення, самостійність у ході аналізу та оцінки соціально-педагогічних феноменів, результатів досліджень і висновків інших науковців.

Важливим, на наш погляд, є докладне висвітлення процесу формування цінностей морально-етичного виховання, які були вироблені народом у процесі історичного розвитку і залишаються незмінними. Дослідниця відзначає, що ціннісними пріоритетами сімейного виховання дітей молодшого шкільного віку в українській діаспорі США є: дитина як найвища цінність нації; вплив батьків-вихователів і чистота подружніх взаємин; сприятливість психологічного клімату в сім'ї; фізична досконалість майбутнього нації; гармонійне поєднання виховних чинників; формування морально-релігійного ідеалу; національне виховання; відповідальність обох батьків перед нацією за виховання дитини; індивідуалізація виховного впливу спільноти й самостійної активності.

Відповідно до поставлених завдань дослідження здобувачкою встановлено соціокультурні та політико-правові детермінанти формування педагогічних засад сімейного виховання дітей української діаспори серед яких найважливішими є: соціально-економічні проблеми українців на рідних землях; сприятливість політичних умов для еміграції в США і формування української етнічної групи; збереження українськими емігрантами національної ідентичності та самобутності в умовах сімейного виховання дітей і під впливом активної діяльності україномовного шкільництва.

Значущість проведеного дослідження підсилює й порівняльний аналіз сімейного виховання дітей молодшого шкільного віку в українській діаспорі США, який дав змогу виокремити загальне й відмінне у вирішенні досліджуваної проблеми та визначити можливості впровадження позитивного досвіду виховання дітей молодшого шкільного віку в систему освіти України.

Очевидним є практичне значення результатів дослідження, яке виявляється, перш за все, в можливості творчого застосування педагогічних здобутків української діаспори у процесі реформування освітньої системи в Україні. До того ж основні положення та висновки дисертації можна використовувати для розробки методичних матеріалів до курсів з історії української педагогіки, спеціалізованих курсів з історії освіти, а також для написання підручників і навчальних посібників для студентів педагогічних вишів й для подальшого порівняльного вивчення розвитку теорії і практики сімейного виховання в Україні та в зарубіжних країнах.

Узагальнення й обґрунтування, зроблені в дисертаційному дослідженні, дали можливість дисертантці сформулювати рекомендації щодо творчого використання досвіду української еміграції США сімейного виховання дітей молодшого шкільного віку на етапі реформування освіти в Україні.

Автореферат повністю відображає зміст відповідних розділів дисертаційної роботи. Основні положення дисертації достатньо апробовані на науково-практичних конференціях і наукових семінарах різного рівня, а також представлені в 11-ти одноосібних наукових фахових публікаціях автора, в т.ч. 1 стаття – в закордонному науковому виданні, та методичному посібнику «Сімейне виховання дітей української діаспори в соціокультурному просторі США: історія і сьогодення». Знайомство з цими публікаціями переконує, що концептуальні положення дисертаційного дослідження знайшли адекватне висвітлення в них. Автор повною мірою використовує напрацювання цих публікацій у структурі своєї роботи.

Особливо цінним, і з цим не можна не погодитися, що вивчення практики сімейного виховання дітей молодшого шкільного віку в українській діаспорі, Оксана Богданівна здійснювала безпосередньо у США, що надало їй змогу зібрати автентичний матеріал, який раніше не видавався в нашій країні.

У цілому виконана робота складає позитивне враження. Вагомий внесок дисертантки в теорію і практику педагогічної освіти в нашій країні не викликає сумніву. Але разом з високою позитивною оцінкою ходу й результатів дослідження вважаємо за доцільне висловити певні зауваження й побажання.

По-перше, не зовсім вдало здійснено процедуру періодизації тенденцій розвитку української діаспори та виокремлено низку етапів. Зокрема, не визначено підстави для виокремлення історичних етапів, недбало встановлено хронологічні межі деяких із них.

По-друге, темою дослідження є «Сімейне виховання дітей молодшого шкільного віку в українській діаспорі США (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)». На жаль, дисертантка в роботі не акцентує уваги на розгляді особливостей молодшого шкільного віку, оскільки саме в цьому віці розвиваються вищі почуття: естетичні, соціальні (почуття товариства, відповідальності, співчуття до горя навколишніх, обурення при несправедливості).

По-третє, оскільки Оксана Богданівна здійснювала дослідження безпосередньо в США, то на наш погляд, доцільним було проведення інтерв'ювання у родинах діаспоритів, яке б значно розширило наше уявлення про методи, засоби та форми сімейного виховання в еміграції.

По-четверте, було б доцільно зосередити більше уваги на практичному застосуванні творчих здобутків української діаспори щодо формування ціннісних орієнтацій молодого покоління в період входження України до загальноєвропейського освітнього простору.

По-п'яте, в дисертаційному дослідженні відсутні додатки, які б, на нашу думку, унаочнили і підтвердили достовірність зроблених автором умовиводів, узагальнень, обґрунтувань і висновків та збагатили зміст дисертації.

Висловлені міркування та пропозиції аж ніяк не знижують загальної високої оцінки дисертаційного дослідження, а точніше являють собою доказ самостійності, вияву індивідуального науково-пошукового стилю Оксани Богданівни, що неминуче, природно викликає дискусію.

Авторка продемонструвала глибоке й всебічне знання проблематики предмета, історії його вивчення, досконале володіння різноманітними й найсучаснішими процедурами дослідження матеріалу, а також поняттєвим, термінологічним апаратом для його теоретичного осмислення.

Представлена дисертація є автономно виконаним дослідженням, яке відрізняється завершеністю, фундаментальністю, а також доказовістю отриманих результатів і висновків. Рівень проведення дослідження засвідчує наукову зрілість та професійну компетентність здобувачки. Викладений зміст дисертаційної роботи свідчить про те, що всі сформульовані в ній завдання виконані.

Дисертація «Сімейне виховання дітей молодшого шкільного віку в українській діаспорі США (друга половина XX – початок XXI століття)» відповідає пп. 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., а її автор – Нич Оксана Богданівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

16 листопада 2015 року

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри загальної та соціальної педагогіки
ВНЗ «Український католицький університет»

О.А. Бочарова

*Підпис д.п.н. Бочарової О.А. посвідчує
елемент з персоналу: Альона Рудик*

